

Hivern 2014

Podem, Guanyem... participem! ¹

Pau Alarcón

Sociòleg

Institut d'Estudis Socials Avançats (IESA-CSIC)

El sistema de partits està experimentant un autèntic terratrèmol a tots els nivells. Després d'irrompre a les eleccions europees, Podem assetja al bipartidisme en l'àmbit estatal i apunta a una profunda reconfiguració política a les eleccions autonòmiques. En l'àmbit local, processos similars encarnen diverses candidatures ciutadanes, com ara els Guanyem i les Crides. Davant una crisi econòmica i social que ha esdevingut en crisi política, representen aquestes noves apostes electorals un nou paradigma de participació ciutadana? Sembla que sí.

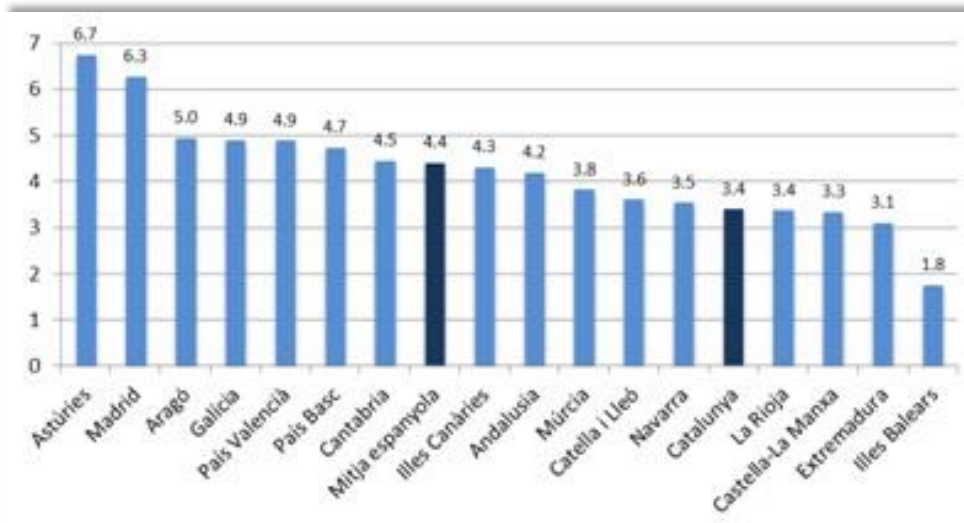
Les noves alternatives electorals

Podem va apostar molt fort en crear una candidatura electoral per guanyar les eleccions i fer fora a la *casta* política. Aquesta crida va estar impulsada per un sector del professorat de la Universitat Complutense de Madrid, l'organització Esquerra Anticapitalista i algunes personalitats dels moviments socials i l'esquerra intel·lectual. En gran part degut a la popularitat del mediàtic Pablo Iglesias, aquesta proposta va calar força a la ciutadania i una esquerra social que havia madurat políticament amb l'experiència del 15M. Els 30.000 avals aconseguits en un sol dia, les multitudinàries presentacions públiques, la proliferació dels cercles com agrupacions locals obertes (ja superant el miler arreu del món), l'elaboració col·lectiva de programa i documents, les primàries obertes a tota la ciutadania, l'ús de les noves tecnologies per combinar l'assistència a les assemblees amb la participació digital per la presa de decisions... han fet que Podem es consolidés com una alternativa que representa una nova forma de fer política. A Catalunya, però, la presència de Podem no ha estat tan aglutinadora com a la resta de l'Estat. La complexitat més elevada al sistema de partits i la candent qüestió nacional han reduït el nínxol electoral de Podem. D'altra banda, l'existència d'altres projectes similars, com ara les CUP o el Procés Constituent, ha fet que gran part d'aquesta esquerra social ja estigués implicada en la construcció d'alternatives semblants. El següent gràfic mostra que l'índex de persones inscrites a Podem a Catalunya és força menor que la mitjana espanyola i gairebé la meitat que el d'Astúries i Madrid.

Gràfic 1. Nombre de persones inscrites a Podem per cada 1.000 habitants

Font: Dades d'inscripcions publicades per Podemos i cens de població de l'INE.

La primera iniciativa sota el nom de Guanyem es va presentar a Barcelona. La fórmula va ser semblant a la de Podem: un grup promotor amb experiència als moviments socials i de gran impacte mediàtic (destacant Ada Colau) i l'entrada massiva al projecte de membres no organitzats. La diferència més important és probablement que les candidatures de Guanyem es presenten com un marc unitari on participen altres forces polítiques, mentre que a Podem la gent militant d'altres partits no poden presentar-se a cap càrrec. Així, en algunes localitats (dins i fora de Catalunya) han sorgit Guanyem a l'estil de Barcelona, impulsats majoritàriament per activistes socials, mentre en altres localitats les candidatures estan molt més associades a ICV, Esquerra Unida o Equo. Això implica que en alguns municipis les agrupacions locals de Podem decideixen no integrar-se en Guanyem i formar candidatures alternatives, [com podria ser el cas de Sevilla](#).

Les candidatures sota la denominació de Crida (a Tarragona, Badalona, Cardedeu, Ripollet, Cerdanyola, El Prat...) plantegen un discurs molt semblant i obert a tota la ciutadania. En aquest cas la majoria són impulsades per les CUP, juntament amb activistes socials, excepte alguns casos com la Crida de Sabadell o Premià amb una trajectòria municipalista que ve d'abans.

Totes aquestes candidatures contenen un element important de vot protesta cap a unes institucions i actors polítics amb valoracions que [venien caient en les darreres dues dècades](#). És especialment elevat [el descontentament amb la classe política](#), i en aquest sentit el lema popularitzat per Podem de "fem fora a la casta" recorda el "que se vayan todos" de l'Argentina en crisi el 2001. Però també hi ha un element propositiu important que està il·lusionant a una part considerable de l'electorat i de les persones més involucrades, que connecta amb propostes i dinàmiques del 15M. Deixant de banda els elements de justícia social i laboral, defensa dels serveis públics i respostes alternatives a la crisi econòmica, ací ens centrarem en l'element de la democràcia participativa que subjau al discurs i les pràctiques d'aquestes candidatures.

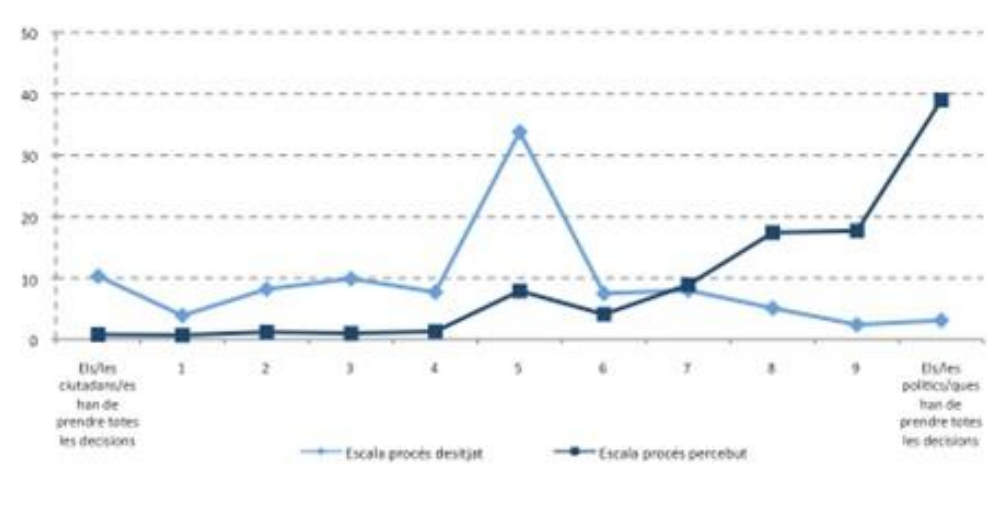
Un nou paradigma de democràcia participativa?

L'impuls institucional de la democràcia participativa o deliberativa el va protagonitzar el Partit dels Treballadors brasiler el 1988 amb els Pressupostos Participatius de Porto Alegre. Aquesta reeixida experiència va tenir un fort impacte a tot el món. Al principi, era l'esquerra qui introduïa aquestes noves pràctiques (no només els pressupostos participatius, sinó assemblees ciutadanes, consells consultius, jurats ciutadans, processos de planificació estratègica com les Agendes 21...). Però, amb el temps, la seva extensió i institucionalització ha comportat que no sigui patrimoni de cap força política.

Hi ha un debat acadèmic molt interessant i que ve de lluny entre la defensa d'una democràcia representativa i una democràcia directa o participativa. Ara bé, què en pensa la ciutadania? Quin model de democràcia prefereix i què opina sobre la seva experiència participativa? Respecte a la segona pregunta, un estudi del CIS de 2011 mostra l'opinió de les persones que han participat en qualsevol de vuit activitats polítiques (com participar en una manifestació) durant els últims 12 mesos. Les avaluacions positives dominen, especialment la idea que aquesta participació comporta un major control als polítics. Entre les valoracions negatives, la clarament més mencionada assenjala que la participació no va tenir cap efecte polític i va ser inútil (és a dir, no es tracta d'una crítica a la participació en si, sinó a la incapacitat del sistema polític d'assumir les demandes ciutadanes).

Pel que fa a les preferències generals, un estudi del CIS realitzat uns pocs mesos abans del 15M indagava en com creu la ciutadania espanyola que es prenen les decisions polítiques i com voldria que es prengueren. El gràfic 2 mostra una gran falla entre la percepció del que hi ha i el desig que es projecta: es creu de forma quasi unànime que els polítics són els únics que prenen totes les decisions polítiques, mentre que majoritàriament es considera que les decisions preses per polítics i ciutadania haurien de conviure.

Gràfic 2. Processos polítics percebuts i desitjats a Espanya

Font: CIS 2860

A [l'estudi d'aquestes dades amb Joan Font](#), indicàvem que si bé aquestes preferències ciutadanes havien estat irrelevantes electoralment fins llavors, hi havia un espai que una candidatura tipus 15M podria omplir. A aquesta escala participació-representació, la ciutadania s'autobica força més al costat participatiu (mitjana de 4'5) que on ubica als principals partits polítics (mitjanes 6'6 per EU, 7'5 pel PSOE i 8'0 pel PP).

A falta de dades sobre com són percebudes aquestes noves candidatures, hi ha moltes raons per creure que estan, almenys en part, nodrint-se d'aquesta demanda de participació ciutadana. Les referències a la participació, l'empoderament ciutadà i altres sinònims són constants a les declaracions públiques de representants d'aquestes noves candidatures. Podem, que [es defineix](#) com un “mètode pel protagonisme popular i ciutadà”, defensava “l'adopció de mesures i mecanismes de participació directa de totes les persones en la presa de decisions sobre els afers comuns i descentralització de dits processos” en el programa de les passades eleccions europees, així com la creació d'un Comissariat de Participació europeu que “tingui el manament de fomentar, impulsar i verificar que la participació ciutadana sigui un element central de la construcció europea”, incloent-hi la “posada en marxa obligatòria d'uns Pressupostos Participatius en tots els àmbits de l'administració (local, autonòmica, estatal i europea), i, gradualment, d'una democràcia participativa en tots els àmbits, en visió d'un procés constituent europeu”. Dels [quatre eixos](#) principals de Guanyem Barcelona, un apunta a la democratització de les institucions defensant que “la gent ha de decidir per si mateixa tot el que estigui al seu abast, i, a través de representants degudament fiscalitzats, tot allò que no es pugui decidir de manera directa”. Al [manifest](#) de la Crida per Badalona, una de les respostes a la pregunta de “com ho volem fer” senyala que “obrint un procés d'empoderament col·lectiu que es doti d'un codi ètic, un programa i un model organitzatiu sorgit de la pròpia ciutadania, prenent les decisions i marcant les regles del joc des de la base”.

Les pràctiques d'aquestes noves candidatures també apunten cap a una aposta per la participació ciutadana, amb reunions obertes a tothom, candidatures amb llistes obertes o elaboracions col·lectives de programes electorals. D'altra banda, el perfil de la ciutadania més participativa és similar al de l'electorat de Podem. L'estudi anterior del CIS mostra que les persones que prefereixen processos on sigui la ciutadania qui prengui les decisions són les més joves, amb estudis superiors, d'esquerres o abstencionistes i amb ingressos baixos. Aquest és pràcticament el perfil de [qui va votar per Podem](#) a les europees. Tot sembla indicar, llavors, que la reivindicació d'una democràcia més participativa representa un eix clau en la identificació de molta gent amb aquestes noves candidatures, encara que no sigui l'únic ni probablement el més important.

El moviment 15M va irrompre al carrer convocat per la plataforma ciutadana “Democràcia Real Ja!”, combinant el rebuig a una situació econòmica i política amb la construcció de la democràcia deliberativa a les places. Les noves candidatures recullen aquestes demandes per plantejar la disputa al pla electoral i institucional. Ens trobem davant un nou paradigma de participació ciutadana? Alguns discursos, propostes i pràctiques sens dubte apunten en aquesta direcció, però encara és prompte per saber-ho.

